

T.C. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

0907-BY-92-017-096

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

VII

İZMİR

1992

HZ. PEYGAMBER'İN ZEYNEP BİNT CAHŞ İLE EVLENMESİ HAKKINDAKİ BAZI RİVÂYET VE GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yard. Doç. Dr. Ali Osman ATEŞ

Örf, âdet ve gelenekler uzun yıllar içinde toplumların hayatında yerleşen, değiştirilmesi veya sökülüp atılması çok zor olan hususlardır. Toplumların benimsediği örf ve âdetlerin terk edilmesi veya değişmesi çok yavaş seyretmekte ve uzun bir zamana ihtiyaç göstermektedir. Uzun bir zaman dilimi içinde benimsenmiş olan bu örf ve âdetlerin zamanın tabii akışı içerisinde değil de, dıştan tesirle, baskıyla veya ikna yoluyla değiştirilmesi veya terkedilmesi söz konusu olduğunda toplum direnmekte, bu yeni uygulamalara karşı çıkmaktadır. Toplum uzun yıllardanberi babasından, dedesinden devralarak benimseye geldiği örf ve âdetlerini bir anda terk etmekte, kendisine dışardan empoze edilen yeni uygulamaları eski bir elbiseyi çıkarıp, yeni bir elbiseyi giyer gibi derhal benimsememektedir. Tarih içerisinde toplumlar, örf ve âdetlerin yerleşmesi, değişmesi veya terkedilmesine dair sosyolojik tabii kanunları göz ardı ederek, kendi iradeleri doğrultusunda toplumları değiştirmeye, onları benimsedikleri örf ve âdetlerini bırakmaya zorlayan kimselerin başarılı olmamasının sebebi burada yatmaktadır. Kaldı ki toplumlar, Allâh'tan aldıkları buyruklar doğrultusunda Allâh'ın irâde ve rızasına uymayan örf ve âdetleri değiştirmeye veya kaldırmaya çalışan Peygamberlere direnmiş, atalarından kendilerine intikal eden örf ve âdetlerini bırakmamaya gayret etmişler, bunun için kanlı mücadelelere girişmişlerdir. Halbuki Peygamberler, onların bâtil ve yanlış olan örf ve âdetlerini ilgâya çalışmış ve kendilerinin davâlarında haklı olduklarına, bu konuda Allâh tarafından vazifelendirilmiş bulduklarına dair birçok mucizeler göstermişlerdir. Toplumları irâdeleri doğrultusunda değiştirmeye çalışan siyasi ve askeri liderlerin elinde sadece siyasi ve askeri otorite mevcutken, Peygamberlerin elinde buna ilâveten bir de dini otorite vardı. Peygamberler, değiştirmek istedikleri toplumlara öteki dünyada ebedî kurtu-

luş, saadet, nimetler veya ebedî cezâ haberini vermekteydiler. Buna rağmen yine de dâvet ettikleri toplumun hepsini peşlerinden sürükleyememişlerdi. Bazı toplumlar, benimsemiş oldukları âdetleri, hayat tarzları bâtil olmasına rağmen, Peygamberlere karşı gelmiş ve direnmişlerdi. Bu husus Kur'an-ı Kerim tarafından haber verilmektedir. Câhilî toplumun kendisine sunulan ilâhî mesaj gereği, hayat tarzını, örf ve âdetini değiştirmesi isteğine karşı kendi direnmesini haklı çıkarmak için "Biz atalarımızı bu hal üzere bulduk, onlar böyle yapıyorlardı" dediklerini Kur'an-ı Kerim çeşitli âyetlerinde haber vermektedir ¹.

Allâh'ın insanlığa son mesajı olan Kur'ân-ı Kerîm ve son dini İslâm açıklamaya çalıştığımız sosyolojik sebeplerden dolayı, Tevhide dâvet ettiği topluma bir anda ve toptan indirilmemiş, yavaş yavaş 23 yıl boyunca nazil olmuştur. Fakat yine de hatalı örf ve âdetlerini bâtil inançlarını bırakmak istemeyen, menfaatlerinin ellerinden gideceği korkusuna kapılan câhilî toplumun direnciyle karşılaşmış, bu 23 yıllık süreçte fikre ve silaha dayanan bir çok mücadele meydana gelmiştir. Kur'ân-ı Kerim, bir çok defalar Allâh'ın emirlerine karşı direnen toplumu aklını kullanmaya, düşünmeye çağırmış, aklını kullandığı takdirde savunduğu inanç, örf ve âdetlerinin bâtil ve yanlış olduğunu anlayacağını bildirmiş, ancak toplumun Hz. Peygamber'e inanmayan kesimi bunu kulak ardı etmiş, haklı ve doğru da olsa yeni olan şeylere karşı çıktığını göstermiştir.

Allâh CC., câhilî toplumda yer etmiş bâtil inanç, örf ve âdetleri hikmeti gereği, bizzat Hz. Peygamber'e sağlığında ilgâ ettirmiş, buyruklarına uygun olanları ise tasvib ettirmiştir. Çünkü, değiştirilmesi, ilgâ edilmesi son derece güç olan inanç, örf ve âdetleri ancak Allâh'tan vahiy yoluyla buyruklar alan Peygamberler değiştirmeye güç yetirebilir. Inananlar katında Allâh'tan sonra ancak peygamberin sözü "nass" hükmünde olabilir, tartışmasız kabul edilebilir. Peygamberlerin sağlığında yapmadıklarını onların vefâtından sonra, ümmetinden bir kimsenin yapabilmesi çok zordur. Söz gelimi, Hz. Peygamber'in sağlığında kaldırmadığı bir örf ve âdeti kaldırmak veya ilgâ ederek yasakladığı bir örf ve âdeti tekrar serbest bırakmak imkânsızdır. Zira Kur'ân-ı Kerim, Allâh'tan sonra Hz. Peygamber'e itaatı emretmekte, Hz. Peygamber'e itaatın Allâh'a itaat olacağını bildirmektedir. Hz. Peygamber'in buyruklarına aykırı bir hususu işlemek ise açıkça ona (sav) isyân anlamını taşımaktadır. Bu bakımdan müslümanlar Hz. Peygamber'in yapmadığı hususları yapmaktan, yaptıklarına muhâ-

1 5. Mâide 104 ; 7. A'râf 28 ; 10. Yunus 78 ; 21. Enbiyâ 53 ; 26. Şuara 74 ; 31. Lokmân 21 ; 43. Zuhuruf 22-23.

lefet etmekten son derece çekinmişlerdir. Mesela Hz. Ebû Bekir, hilâfeti esnâsında Kur'ân-ı Kerim'in toplanması teklifine bu yüzden karşı çıkmış ve Hz. Ömer'e, Hz. Peygamberin yapmadığı bir işi kendisinin de yapamayacağını söylemişti ².

Toplumların direnmeleri sebebiyle, yerleşmiş örf âdet ve inançların kaldırılmasının veya değiştirilmesinin ne kadar güç olduğunu buraya kadar açıklamaya çalıştık. İşte İslâm'ın geldiği sırada Arabistan'da karşılaştığı ve ilgâ ettiği örf ve âdetlerden birisi de Câhili Arap toplumunda yerleşmiş olan evlâd edinme uygulamasıydı. Câhiliye devrinde bir kimse bir başkasının oğlunu evlâd edinir, çocuk babasına değil evlâd edinen kimseye nisbet edilirdi. Evlâd edinilen çocuk babalığı ölünce, o kimsenin öz çocukları gibi mirasçı olurdu. Bu devirde Hz. Peygamber'in Zey b. Hârise'yi, Ebû Huzeyfe'nin de Sâlim'i evlâd edindiklerini bilmekteyiz ³. Hititler, Yunanlılar ve Romalılar'da da mevcut olan evlâd edinme âdeti gereği câhiliye devrinde evlâd edinen kimse, evlâdlığının hanımıyla da hiç bir şekilde evlenemiyordu. Böyle bir davranış o zamanki toplum telakkilerine göre büyük bir skandal sayılıyordu. İslâm, Câhiliye devrinde mevcut evlâdlık müessesini kaldırmıştır ⁴. Allâh CC. Câhiliye devri toplumunda yerleşmiş olan evlâdlıkların hanımlarıyla evlenmemâ âdetini de kaldırmış, kökleşmiş ve sökülüp atılması son derece zor olan bu âdeti ilgâ etmek için, buna aykırı uygulamayı bizzat Hz. Peygamber'e yaptırmış, Hz. Peygamber'i evlâdlığı Zeyd b. Hârise'nin boşadığı hanımı Zeynep bint Cahş'la evlendirmiştir. Sökülüp atılmasına ancak Hz. Peygamber'in güç yetirip, toplumun direnmesine, ayıplamasına ancak O'nun (sav) göğüs gerebileceği, ondan başkasının toplum telakkilerine aykırı olarak ilk defa böyle bir davranışı yapmaya cesaret edemeyeceği hususuna Kur'ân-ı Kerim işâret etmektedir. Bu âdetin ilgâsıyla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır :

"Ey Muhammed ! Allâh'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye, "Eşini bırakma, Allâh'tan sakın" diyor, Allâh'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsalardan çekiniyordun ; oysa Allâh'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd, eşiyile ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik ki, evlâdıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek hususunda mü'minlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin, Allâh'ın buyruğu yerine gelecektir" ⁵

2 Buhârî, el-Câmiu's-Sahîh, İstanbul 1979, VI, 98 (FedâilüT-Kur'ân 3).

3 Buhârî, a.g.e., VI, 122 ; E. Dâvud, Sünen, Hıms 1388-1394, II, 549, Tirmizî, Sünen, Kâhire 1356, V, 353.

4 33. Ahzâb 5,40.

5 33. Ahzâb 37.

Görüldüğü gibi Allâh CC. evlâdlık müessesini kaldırmış, evlâdlıkların hanımlarıyla babalıklarının evlenmelerinde bir sakınca olmadığını bildirmiştir. Ancak bu husus, sadece işlerliği olmayan hukûkî bir kural olarak bırakılmamış, söz, fiil ve takrirleri (sünneti) dinde Allâh'ın Kitâbı'ndan sonra ikinci kaynak olan Hz. Peygamber'e bizzat uygulattırılarak, yaşayan, İslâm toplumu tarafından benimsenen bir uygulama haline getirilmiştir. Böylece de, ilgâ edilen Câhiliye devrinde mevcut evlâdlık edinme âdetinin hortlatılarak yeniden İslâm toplumunda yer alması önlenmiştir. Câhiliye döneminde mevcut ve o zamanki toplumda yerleşmiş evlâd edinme âdetine aykırı ilk uygulamanın ilk defa bizzat İslâm toplumunun önderi, dinî ve dünyevî lideri Hz. Peygamber'e yaptırılması diğer müslümanlara bu konuda rahatlık sağlamış, bu hususta toplum baskısından çekinmeyi ortadan kaldırmıştır. Ayrıca böyle bir icraatı da ilk defa ancak Hz. Peygamber yapabiliyordu. Hz. Ebû Bekir'in Kur'ân'ın toplanması esnasında taşıdığı "Rasûlullâh'ın yapmadığı bir işi ben nasıl yaparım" düşüncesinden de anlaşılacağı gibi, böyle bir işi yapmaya bir başkası öncülük edemezdi. Hz. Peygamber'in dışında bir kimse böyle bir davranışın öncülüğünü yapsaydı, toplum tarafından kabul edilip, benimsenmezdi. Halbuki Hz. Peygamber'in Sünneti, İslâm'ın ikinci kaynağıdır. Allâh'ı ve âhireti arzu eden ve Allâh'ı çok anan kimseler için uyulacak güzel bir örnek vardır" ⁶ buyurmuştur. Dolayısıyla o zamanki toplum telakkilerine aykırı bile olsa, O'nun (sav) her davranışı müslümanlar için güzel bir örnektir ve tartışmasız benimsenmeye lâyıktır. Zaten realite olarak O'nun (sav) davranışları müslümanlar tarafından büyük bir aşkla örnek alınmış ve zevkle benimsenmiştir. Onun için Allâh CC., bu âdetin ilgâsını fiili olarak bizzat Hz. Peygambere yaptırmıştır. O zamanki İslâm düşmanlarının dedikodu, iftirâ ve aleyhte propagandalarına rağmen müminler Hz. Peygamber'in yaptığı bu hususu çekinmeden benimsemişlerdir. Hz. Peygamber gibi, davranışları Allâh tarafından mü'minlere ((أسوة حسنة)) kendisine uyulacak en güzel örnek olarak gösterilmeyen, sözleri dinde Kur'ân'dan sonra ikinci delil mevkiinde olmayan hiçbir sahâbî veya İslâm büyüğünün böyle zor bir işe girişmesi mümkün değildi. Hz. Peygamber'in dışındaki kimseler böyle bir işe girişselerdi, onların bu davranışı İslâm toplumu tarafından tartışmasız kabul edilebilir, böyle bir Câhilî âdetin kökten sökülmesini sağlayabilir miydi ? Bu sorulara "Evet" cevabını verebilmemiz pek mümkün görünmemektedir. Çünkü o zaman yürürlükte olan Câhilî toplum şartlarına göre, o konuda önceki peygamberlerden herhangi bir yasaklama intikal etmediği için Mekke devrinden itibaren bizzat Hz. Peygamber de Zeyd b. Hârise'yi evlâd edinmiş, onun kendisine mirâsçı olduğunu ilân

Peygamber'in Zeynep Bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi

etmiştir. Şu halde yasaklanmadan önce Hz. Peygamber'in bile benimseyip uyguladığı bir müessesenin ilgâsının ne kadar zor olduğu açıktır. Bu âdetin kaldırılmasına yönelik ilk uygulamayı da bizzat Hz. Peygamber'in yapması İslâm'ın getirdiği teşrî sisteminin ve sosyolojik şartların bir gereğidir. Hz. Peygamber böyle bir uygulamayı yaparak, eski evlâdlığı Zeyd b. Hârise'nin boşadığı hanımı Zeynep bint Cahş'la evlenmeseydi, İslâm teşrî kuralları gereği müslümanlar bu konuda Hz. Peygamber'in ilk uygulamasını geçerli olduğu kanaatine saplanacaklar, belki de evlâd edinme müessesinin halen devam ettiğini sanacaklardı. Elllerinde de Hz. Peygamber'in de evlâd edildiği gibi kuvvetli bir gerekçeleri olacaktı. Ayrıca bu durumda, Câhiliye devrindeki gibi evlâdlıkların hanımlarıyla evlenmenin haram olduğu kanaatini taşıyacaklardı. Halbuki Hz. Peygamber'in Zeynep bint Cahş'la evlenmesiyle bütün bu hususlar bertaraf edilmiştir. Kısacası İslâm geldikten sonra Hz. Peygamber'in de benimsediği köklü bir âdet, İslâm geldikten sonra Hz. Peygamber'in o âdete aykırı fiilî bir sünneti ile sökülüp atılmıştır. Durum böyleyken Leon Caetani, Emile Dermenghem, Savary gibi bazı müsteşrikler bu tarihi ve sosyolojik olayı çarpıtarak, Hz. Peygamber'in evlâdlığı Zeyd b. Hârise'nin hanımı Zeynep bint Cahş'a göz koyduğu iftirâsını ortaya atmışlar, bu konuda İbn İshâk (v. 151), İbn Sâd (v. 230), Taberî (v. 310) ve İbn Ebî Hâtim (v. 327) gibi bazı İslâm tarihçilerinin hiçbir ilmi değerlendirmeye tâbi tutmadan eserlerine aldıkları bazı rivâyetlere sarılmışlardır.

İlgili âyetten de ⁷ anlaşılacağı üzere bu tür bir davranış, o zamanki câhiliye toplumunda ve İslâm'ı kabul etmiş fakat henüz yasaklanmadığı için Câhiliye devrinin bu âdetini terketmemiş müslümanlar arasında dedikodu, gürültü ve ayıplamalar çıkarabilirdi. Hz. Peygamber de insanlardan bu yüzden çekiniyordu. Nitekim daha sonra bu yüzden İslâm düşmanları, müşrikler, yahudiler, münâfıklar arasında dedikodular başladı. Günümüzde de Caetani, Savary gibi müsteşrikler, Hz. Peygamber aleyhine bir vesile kabul ettikleri bu konuya sarıldılar, bu bahaneyle Hz. Peygamber'e bol bol saldırdılar. Câhiliye toplumunun kaldırılan bir âdetini, İslâm toplumunda yapılan bir inkılâbı göz önüne almayıp, Hz. Peygamber'in bu davranışının hangi maksada yönelik olduğunu dikkate almayarak, Hz. Peygamberin evlâdlığının karısına âşık olduğunu, hâşa ona göz diktiğini İslâm Tarihi ile ilgili birtakım kaynaklardaki önemsiz ve değersiz bazı rivâyetlere dayanarak ileri sürdüler. Burada, John Davenport, Montgomery Watt, Maxime Rodinson gibi insaf sahibi bazı araştırmacıların konuya,

7 33. Ahzâb 37.

gerçeklere uygun ve hakkaniyet ölçüleri içinde yaklaşıklarını da kaydetmemiz gerekmektedir.

Bu konuyu Hz. Peygamber'in aleyhine kullananlardan Leon Caetani şunları kaydetmektedir :

"Zeynep, evvelce Zeyd b. Hârise'inin zevcesi idi. Zeyd'e, o zaman Zeyd b. Muhammed deniliyordu. Çünkü Muhammed'in evlâdlığı idi. Peygamber birgün Zeyd b. Hârise ile konuşmak lâzım geldiği için evine gitmişti. Zeyd evde değildi. Pek hafif bir surette giyinmiş bulunan zevcesi Zeynep bint Cahg Peygamber'i içeri girmeye dâvet etti. Ve zevcinin babası sıfatıyla ona gayet samimi muamelede bulundu. Muhammed bu meşhur kadının câzibe-i hüsnünden hayretlere düştü ve bunu "Yâ Rabbe'l-Azîm, Ya kalbleri altiist eden Allâh" ! diye ifâde etti. Bu sözleri yavaşça telaffuz etmiş olmakla beraber zeki Zeyneb'in kulağından kaçmadı. Peygamber çekilip gittikten sonra Zeyd eve donince karısı, Peygamber'in ziyâretini haber verdi. Zeyd, Muhammed'in bir şey söyleyip söylemediğini sordu. zeynep işittiği sözleri hikâyeye etti. Bunların mânâsını anlamak kâbil değildi. Zeyd, hiç vakit kaybetmeksizin Peygamber'in yanına gitti. Zeyneb'e o kadar hayran kaldığı için, onunla evlenebilmesini temin maksadıyla karısından ayrılmak niyetinde olduğunu söyledi. Muhammed bu teklife râzı olmadı. Fakat Zeyd ısrar etti. Zeyneb'in bir çok meziyeti olduğunu, kendisine karşı memnuniyetini bildirmekten başka birşey söylemeyeceğini temin edince, Muhammed kâni oldu ; ve teklife rızâ gösterdi. Zeynep, Zeyd'den boşandıktan sonra çok geçmeden Peygamber'in zevcesi oldu... Diğer bir hadise göre Muhammed'in aşkı Zeyd'in evine tesadüfen girdiği sırada bir rüzgâr eserek, Zeyneb'in kapısındaki perdeyi havalandırması ve kadını âdetâ çıplak bir halde Peygamber'in gözüne göstermesi neticesinde vücud bulmuştur. Muhammed, kadının güzelliklerini görünce şaşırıldı. İzdivâca mâni olan müşkülât bu aşkı büttin bütün artırdı. Fakat Zeyd, Muhammed'in aşkına vâkıf olunca Zeynep'ten ayrıldı ve onu babalığına bıraktı" ⁸.

Caetani'nin bu rivâyeti, İslâm Tarihi'nin muteber kaynaklarının nakline aykırıdır. İbn İshâk, Hz. Peygamber'in Zeyd b. Hârise'yi hasta yatarken ziyârete gittiğini ve onunla evde görüştüğünü nakletmektedir ⁹. Caetani ve diğer müsteşrikler ise, Zeyd'in evde olmadığını, bu sırada Hz. Peygamber'in içeri girdiğini, Zeyneb'e âşık olduğunu, onu yarı çıplak olarak gördüğünü vs. hikâyeye ediyorlar. Caetani ise yu-

8 Leon Caetani, İslâm Tarihi, Tercüme Hüseyin Câhid, İstanbul 1924-1927, IV, 169-171.

9 İbn İshâk, es-Sîretü'n-Nebevviyye, Tâhîk M Hamidullah, Konya 1981, s 244, paragraf . 381-382

Peygamber'in Zeynep Bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi kardaki satırlarında görüleceği gibi, İslâm Tarihi kitaplarında yer alan bir takım uydurma rivâyetlere hadis adını vermektedir. Ancak hadis kitaplarımızda Caetani'nin yukarıda naklettiği hayali hikâyesini kaydeden herhangi bir hadis mevcut değildir.

Emile Dermenghem ise konuyu şu şekilde sokuyor :

" Aynı sene beni Nadirlerin memleketten çıkarılmasından sonra Muhammed bir gün Zeyd b. Hârise'nin evine girdi... O gün Zeyd evde yoktu ve Muhammed kabîlesinin en güzel kızı olan Zeynep bint Cahş ile karşılaştı. Zeyd'in karısı örtüsüz ve yarı çıplaktı. Peygamber geldiği zaman süslenmekle ve daha başka ev işleriyle meşgul bulunuyordu. Gençliğinin bütün tarâveti içinde utanç ve şaşkınlıktan kıpkırmızı kesilen bu dağınık kıyafetli güzel kadın, Peygamber üzerinde büyük bir tesir hasıl etti. Muhammed :

- Kalbleri değiştiren ve onları isteği istikâmete çeviren Allâha hamdü senâ olsun ? diye bağırdı. Peygamber bu sözlerden sonra hemen dışarı çıktı. Zeynep, Muhammed üzerinde tesirini anlamıştı. Vak'ayı olduğu gibi kocasına anlattı. Zeyd'i derin bir tereddüd ve düşüncedir aldı. Velinimetine nihâyet derecede sâdıktı ; sonra O'nun çabucak alevlenmeye istidadlı bir yaratılıştaki olduğunu biliyordu. Vaziyet fevkalâde nâzikti. Zeyd bu vak'a üzerine karısını nikâhında tutumayacağını düşündü... Yalnız muhakkak olan şudur ki, zavallı mütereddid Zeyd bu fenâ vaziyetten kurtulmak için, bundan başka çare görmemiş ve çirkin bahtını güler yüzle karşılamayı tercih etmiştir. Zeyd, karısını Peygamber'e bırakmak istediğini bildirdiği zaman o,

- Niçin, dedi. Karında ne kusur gördün ? dedi.

- Hiç bir kusur görmedim. Fakat artık o'nunla bir arada kalamam.

- Haydi git. Karını alıkoy ve Allâh'tan kork.

Fakat, Zeyd, bu sözlerin Peygamber'in asıl fikrine tercüman olmadığını, o'nun saygı, muhabbet ve rezâlet korkusu gibi sebeplerden dolayı böyle söyleyiverdiğini anlayıvermişti " 10

Emile Dermenghem bu konuya şöyle devam ediyor :

"Zeynep meselesinin bir rezalet şeklinde görülmesi ahret oğulluk hakkındaki bir konunun ihlâl edilmiş olmasından ileri geliyordu. Fakat kanun değişince ortada hiç-

10 Emile Dermenghem, Muhammed'in Hayatı, Tercüme : Reşat Nuri, İstanbul 1930, s. 367-370.

Yad. Doç. Dr. Ali Osman ATEŞ

bir mesele kalmadı. Peygamber'in arkadaşları bu işlerde reislerinin göz açıklığını takdir bile ediyorlardı" ¹¹.

Caetani ve E. Dermenghem'in bu fikirlerini Savary da Mahomet le Koran adlı eserinde aynen benimsemektedir ¹².

Emile Dermenghem, Hz. Peygamber'e saldırıda bir adım daha ileri gidiyor ve Hz. Peygamber'in bu konuda Allâh'tan gelen vahiy doğrultusunda hareket eden bir Peygamberin değil, aksine kendi hevâ ve hevesleri doğrultusunda hareket ederek o zamanki toplumun yerleşmiş ahlâk kurallarını çiğneyen, bu davranışlarını haklı göstermek için Allâh'tan bu konuda vahiy aldığını söyleyen bir kimse olduğunu imâ etmeye çalışıyor. Dermenghem'in ifâdesine göre Hz. Peygamber'in ashâbı da O'nun (sav) bu davranışlarına göz yuman, O'nu bir Peygamber değil, başlarına geçirdikleri gözü açık bir lider olarak gören bir topluluktur. Tabii ki Dermenghem'in bu düşünce sözlerinin ne kadar gerçekten uzak olduğu, Hz. Peygamber'i ve O'nun ashâbını tarif etmekten uzak bulunduğu açıktır. Kur'ân'ın ifâdelerine bir göz atmamız Hz. Peygamber'in vahiy konusundaki statüsüne bir açıklık getirecektir :

" Ey Allâh'ın Elçisi, Rabbinden sana indirileni duyur, eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun." (6. Mâide, 67)

" Resûle düşen, sadece duyurmaktır. Allâh neyi gizleyip neyi açığa vurduğunuzu bilir. (6. Mâide, 99)

" Eğer yine yüz çevirirlerse, artık senin üzerine düşen sadece açık bir şekilde duyurmaktır" (16. Nahl, 82).

" Resûle düşen, ancak açıkça duyurmaktır." (24. Nûr, 54 ; 29, Ankebût, 18).

"Allâh'a karşı yalan uydurandan, ya da kendisine birşey vahyedilmemişken "Bana da vahyolundu" diyenden ve "Ben de Allâh'ın indirdiği gibi indireceğim" diyenden daha zâlim kim olabilir ?" (6. En'âm, 93).

" O, hevâdan konuşmaz, O, kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir." (53. Necm, 3-4).

" Eğer o, bazı laflar uydurup bize iftira etseydi, elbette onun kuvvetini alırdık.

11 Dermenghem, a.g.e., s. 402.

12 Savary, Mahomet Le Koran, Paris, s. 46-47.

Sonra onun can damarını keserdik. Sizden hiç kimse buna engel olamazdı." (69. Hâkka, 44-47)

Bütün bu âyetlerden anlaşılan Hz. Peygamber'in ancak tebliğle yükümlü bir kimse olduğu, canı istediği zaman keyfine göre vahiy almaya, âyetler indirmeye gücünün yetmeyeceği, bu hususun Allâh'ın irâdesine bağlı olduğu, Kur'an'dan olmayan bir hususu da Kur'an'a dâhil edemeyeceği, Allâh'tan indirilen hiç bir şeyi gizleyemeyeceğidir. Ayrıca ashâbın büyük âlimlerinin de ifâde ettiği gibi, şayet Hz. Peygamber Kur'an'dan olan bir şeyi gizlemeye güç yetirebilse veya Kur'an'da kendi irâdesi doğrultusunda bir tasarruf yapma yetkisi olsaydı, konumuzla ilgili olan şu âyeti Kur'an'a almazdı veya değiştirirdi :

"Ey Muhammed ! Allâh'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye "Eşini bırakma, Allâh'tan sakın" diyor, Allâh'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun, oysa Allâh'tan çekinmen daha uygundu." (33. Anzâb, 37).

Sonuç olarak Caetani ve Emile Dermenghem'in bu hikâyeleri asızsız ve kasdidir. Bazı İslâm Tarihi kaynaklarında yer alan bu konudaki rivâyetler de asılsızdır. Hz. Peygamber, kabîlesinin en güzel kızı olan Zeynep bint Cahş'la karşılaşılıyor, ona âşık oluyor, gençliğinin bütün tarâveti içindeki olan Zeynep Hz. Peygamber'e etki yapıyor. Bütün bu iddialar doğru olmayıp, Batılılar'ın Harem hikâyeleri gibi tama miyle hayal ürünü iftirialardan ibârettir. Çünkü Hz. Peygamber, Zeynep bint Cahş'ı Zeyd b. Hârise ile bizzat kendisi evlendirmiştir, Zeynep b. Cahşda halasının kızıdır

Zeynep bint Cahş, Medine'ye hicret eden mü'min kadınlardandı. Hicretten sora bizzat Hz. Peygamber tarafından Zeyd'le evlendirilmişti. İbn Sâd'ın kaydettiğine göre, Zeynep (ra) ta baştan Zeyd b. Hârise ile evlenmeye karşı çıkmıştır. Kendisinin Kureyş kabîlesinden olduğunu ileri sürerek, Zeyd'le denk olmadığını düşünerek bu evliliğe rıza göstermemişti. Ancak "Allâh ve Resûlü bir işte hüküm verdiği zaman, artuk inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allâh ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur." (33. Ahzâb, 36) âyeti nâzil olunca bu evliliğe rızâ göstermiş ve Hz. Peygamber tarafından Zeyd b. Hârise ile nikâhlanmıştı. Bu da İslâm'ın yaptığı bir diğer sosyolojik inkılâb mak-

13 İbn Sâd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrut 1388, VIII, 101 ; Taberî, Câmiu'l-Beyân, Mısır 1373, XXII, 13 ; Târihu'l-Ümem, Beyrut 1387, II, 563, İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, 1970, VII, 125.

sadıyla, Hz. Peygamber'in sünneti gereği ve insanların eşit olduğunu göstermek, topluma yerleştirmek maksadıyla yapılmıştı. Hz. Peygamber kendisi de, çeşitli millet ve kabîlelere mensup hanımlarla evlenerek, o zamanki toplumda geçerli olan Câhilî soy-sop düşüncesini yıkmış, inananların hangi ırk veya kabîleye mensup olursa olsun eşit olduğunu göstermişti ¹⁴.

Hz. Peygamber, Zeynep'le evlenmek isteseydi, Zeyd'le evlendirmeden onunla evlenebilirdi. Madem ki Zeynep bint Cahş, kabîlesinin en güzel kızı imiş, Hz. Peygamber bir görüşte kendisine âşık olmuştu, çok genç ve çekici imiş, hangi sebeble Hz. Peygamber onu Zeyd'le evlendirmeden önce kendisi nikâhlamamıştır ? Üstelik Zeynep bint Cahş da zaten Zeyd'i (ra) istemiyordu. Hz. Peygamber'in, Zeynep b. Cahş'ı nikâhlamasına ne mâni vardı ? Caetani, E. Dermenghem ve benzerleri, Hz. Peygamber'in Zeyd b. Hârise'yi hanımı Zeyneb'i boşamaya mecbur ettiğini, bunu sözle demese bile davranışlarıyla imâ ettiğini söylemek istiyorlar. Bu apaçık bir iftiradır. Böyle olsaydı onu ilk baştan Zeyd'e (ra) nikâhlamazdı veya "boşa" derdi. Halbuki "Allâh'tan kork, karını tut!" demiştir. Kaldıki, Zeyneb'i Zeyd'e (ra) istemeye bizzat Hz. Peygamber gitmişti. Zeynep ile kardeşi Abdullâh bin Cahş, Hz. Peygamber'i görünce kendisi için dünürcülüğe geldiğini sanmışlar, sevinmişler, fakat Zeyd b. Hârise için geldiğini anlayınca canları sıkılmıştı. Bu hususta âyet nâzil olunca da sonradan râzı olmuşlardı ¹⁵. Müfessirler, Ahzâb sûresinin 36. âyetini, Hz. Peygamber'in Zeynep b. Cahş'ı Zeyd'e istediği zaman Zeynep'le kardeşi Abdullâh'ın bundan kaçınmalarından dolayı nâzil olduğunu kaydetmektedirler ¹⁶.

Kaydedildiğine göre, Zeyd b. Hârise ile Zeynep b. Cahş (ra) ancak bir yıl veya biraz daha fazla bir süre geçinebildiler. Zeynep, Zeyd'e sert muamele ediyor, onu kendisine denk saymıyordu. Bunun sebebi de Zeyd'in kölelikten âzad edilmiş bir kimse olmasıydı. Zeynep (ra) arasına, Hz. Peygamber'e akraba oluşuyla, şeref ve asaletiyle Zeyd'e (ra) karşı büyüklenmek istiyordu ¹⁷. İbn Sâd'ın da kaydettiği gibi, Zeyneb'in (ra) ta baştan beri kendisini Zeyd ile denk görememe hadisesi vardır. Bu sebeble de Zeyd'le (ra) istemeyerek evlenmişti. Hicretten sonra 5. yılda yapılan ve çok kısa süren

14 İbn Sâd, a.g.e., VIII, 101, İbnü'l-Esîr, a.g.e., VII, 125.

15 33. Ahzâb, 36.

16 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1979, VI, 3897.

17 İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, Kâhîre, Tarihsiz, IV, 145 ; H. Yazır, a.g.e., VI, 3901, Ahmet Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, İstanbul 1973-1980, VIII, 303.

Peygamber'in Zeynep Bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi bu evlilik ise, ¹⁸ gönülsüz olduğu için huzursuzluk ve geçimsizlik içinde sürmüştür. Nitekim Zeyd b. Hârise'nin Hz. Peygambere Zeyneb'i (ra) şikâyete geldiği kaydedilmektedir ¹⁹. Bu geçimsizliğinin sonunun ayrılık ve boşanma getireceği tahminden uzak bir husus değildir. Nitekim Zeynep (ra), Zeyd b. Hârise'den (ra) boşanıp Hz. Peygamber'in kendisiyle evlenmek istediği bildirilince sevicinden secdeye kapanmış ve iki ay oruç tutmayı adamıştır ²⁰. Bunu da Zeyd'i (ra) istemediği, onu kendisine denk görmediği, kedisine Hz. Peygamber'i münasip ve denk gördüğü için yaptığı açıktır? Evlendiği zaman da Zeynep (ra) Arabistan şartlarına göre pek genç çağda değil, 35 yaşında idi ²¹. Bu yaş, gençlik ve güzelliğin nisbeten artık geçtiği bir yaşır. Hz. peygamber (sav) âyetten de anlaşılacağı gibi, onlar geçimsiz oldukça ve bu geçimsizlik ve mutsuzluğun onları boşanmaya doğru götürdüğünü gördükçe, boşanırlarsa kendim Zeyneb'i nikâhıma alayım, buna lâyıktır diye, bir insan olarak düşünmüş, bu duygu ve düşünceleri kalbinden geçirmiş olabilir ²².

Cemil Sena da, Caetani ve benzerleri gibi Hz. Peygamber'in Zeyneb'e (ra) meftûn olduğunu iddia ederek, şunları ilâve ediyor : "Açıkça anlaşılıyor ki, bu evlenmede babalıkların evlâtlıklarının eşleriyle evlenmelerinde bir sakınca olmayacağını bildiren şerî bir yenilik getirmiştir ki, bu, çağımızın uygar kanununa uygundur" ²³.

Şimdi de, yukardaki görüşlerimizi paylaşan insaf sâhibi batılı yazarlardan bu konuda görüşler nakletmek istiyoruz. John Davenport bu konuda şunları kaydetmektedir :

"Bu sıralarda, Hz. Muhammed'in, evlâdlığı olan Zeyd'in boşadığı karısını kendi nikâhı altına alması yüzünden, Peygamber'e gayet haince iftiralarda bulunulduğundan, bu iftiraya karşı savunmak ve yalanlamak için biraz duralım : İslâmlık'tan çok zaman önce Araplar arasında yaygın olan bir göreneğe göre bir insan bir kadına "Anam ol" diyecek olursa, o adam artık o kadınla evlenemezdi. Nasıl ki, bir çocuğa "Oğlum ol" diyecek olursa, o çocuk evlâdlığı olur ve gerçekten bir evlâdın bütün haklarını kazanırdı. Kur'ân, bu iki göreneği de kaldırdı. Böylece bir insan bir kadına "Anam ol" derse evlilik bağı bozulmuyor, ya da bir evlâdlığı tarafından boşanan bir kadınla evle-

18 İbn Sâd, a.g.e., VIII, 114.

19 İbn Sâd, a.g.e., VIII, 103, Tirmizî, a.g.e., V. 354, hadis No: 3212.

20 İbn Sâd, a.g.e., VIII, 102, İbnü'l-Esîr, a.g.e., VII, 125.

21 İbn Sâd, a.g.e., VIII, 114.

22 33. Ahzâb, 37.

23 Cemil Sena, Muhammedin Felsefesi, İstanbul 1975, s. 23.

nebiliyordu. Hz. Muhammed, Zeynep adındaki müslüman kızına saygı ile duyulduğu için, onu yine çok sevdiği bir genç olan Zeyd'e almıştı. Fakat bu karı-koca mutlu olamadıklarından Zeyd, Hz. Muhammed'in sözlerini dinlemiyerek karısını boşamaya karar vermişti. Hz. Muhammed, boşanma olduğunda evlenmenin yapılmasına kendisi sebep olduğu için, kendisine söz geleceğini düşünerek ve ayrıca da Zeyneb'in etkili şikâyetini duyarak, onu nikâhı altına almakla sorunu çözümlenmek istemişti. Hz. Muhammed, yukarıda bildirdiğimiz göreneğe göre, bu kadını aldığı zaman Araplarca saldırılara uğrayacağını, suçlu sayılacağını bildiği halde ödev ve görev yüzünden bütün bu karşı koymaları dinlemiyerek Zeynep'le evlenmiştir" ²⁴. John Davenport, bu hadiseye sadece kişisel bir olay olarak bakmış, Hz. Peygamber'in vicdânî bir borcu ödemeye çalıştığı yaklaşımında bulunmuş, hâdisenin İslâm Toplumunda yaptığı inkılâba değinmemiştir. Ancak yine de insafî hareket ettiği, adâlet duygusundan ayrılmadığı ortadadır.

M. Watt ise bu konuda şu gerçekçi görüşleri ileri sürmektedir : "Muhammed'in bütün evlenmeleri arasında, üzerinde en çok tartışılanı 627 Martının sonuna doğru oldu. Bunda Muhammed başka bir Zeyneple, Zeynep bint Cahş'la evlenmişti. Bu olay hem Muhammed'in çağdaşlarınca kınandı, hem de Avrupalı bilginlerin zehirli hücumlarına vesile oldu... Zeynep, Muhammed'le kardeş çocuğu idi. Peygamber'in babasının kız kardeşlerinden birinin kızıydı. Hicret sırasında herhalde duldu ve ihtimal ki, müslüman olan kardeşleriyle birlikte Medine'ye göçmüştü. Orada Muhammed'in zoruyla istemeye istemeye, Muhammed' evlâdlığı Zeyd b. Hârise ile evlendirilmişti. 626 yılı içinde Muhammed Zeyd'le konuşmak için onun evine gider, Zeyd evde değildir, fakat Muhammed Zeyneb'i yarı giyinik olarak görür ve bazılarının göre ona âşık olur... Bu kısa hikâyenin özünden şüphe edilemez ama birçok ayrıntıları güvenilir şeyler değildir ve tümünün mânâsı da tartışma konusudur. Muhammed'in gerek kendisi, gerek yakınları için tertiple ettiği evlenmelerin hepsinde olduğu gibi, bu evlenmede de siyâsi bir maksat vardı. Zeynep, annesi tarafından Muhammed'in yakın akrabası idi ve bu sebeble de Peygamber belki kendisini biraz ondan sorumlu saymaktaydı. Zeyneb'in babası Ebû Süfyân'ın himâyesindeydi, yahut vaktiyle öyleydi. Ebû Süfyân'ın, Muhammed'e karşı Mekke'nin savaşını idâre ettiği sırada bu evlenişin bu tarafı onun gözünden kaçmamıştı. O devre doğru Zeyneb'in iki kız kardeşi de muhâcirlerin ileri gelen ikisiyle evlenmişti. Kendisinin de Zeyd'le evlenişi de önemli bir kişi sayıldığını gösterir. Çünkü Zeyd, Muhammed'in çok değer verdiği bir insandı,

24 J. Davenport, Hz. Muhammed ve Kur'ân-ı Kerim, Tercüme : Ömer Rıza Doğrul, Ankara 1967, s. 25-26.

ve eğer vakitsiz ölmeseydi ona halef olabilirdi. Ne yazık ki, Zeyneb'in Zeyd'i neden istemediğini bilmiyoruz. onun kendisine denk olmadığını düşünemezdi. Bununla beraber gözü yüksekte olan bir kadındı ve ta önceden Muhammed'le evlenmeyi ummuş olabilirdi. Onun, Muhammed'in siyasi sebeplerle uygun bulmadığı biriyle evlenmek istemiş olması da mümkündür. Her ne hal ise, Zeynep 626 sonundan önce Muhammed'le evlenmenin yolunu hemen hemen en emin şekilde bulmuştu. Muhammed'in, Zeyd evde yokken Zeynep'le rastlaşması ve onun güzelliği karşısında kendini kaybetmesi hikâyesini pek ciddiye almaya gelmez. Bunlar ilk kaynaklarda yoktur. Üstelik Zeynep, Muhammed'le evlendiği sırada otuz beş veya otuz sekiz yaşındaydı, ki o devirdeki bir arap kadını için bu ileri bir yaştı. Muhammed'in, Hatice'den başka bütün eşleri evlendikleri sırada daha gençtiler ; hatta içlerinden çoğu bu evlenme sırasında da Zeynep'ten daha genç yaşlardaydılar. Zeynep, güzelliğinin geri kalanından faydalanmış olabilir ama, bu hikâyenin gerçek bir temeli olsa bile, bunun daha sonradan bazı retuşlara uğradığından şüphe etmemek lâzımdır... Daha ilk bakışta, bu evlenmedeki aşk temasını Muhammed'in biyograflarının hayal güçlerinde geliştirdikleri duygusu uyanmaktadır. Elli altı yaşında bir adamın, otuz altı, belki de daha fazla yaştaki bir kadına karşı böyle bir tutkuya kapılması pek de akla uygun gelmez..... Bu evlenmede beğenilmeyen taraf, bunun mahremler arasında zinâ sayılması idi. Bir adamın kendi oğlundan ayrılmış bir kadınla evlenmesi mahremler arasında zinâ idi, bir evlâdlık da öz evlâd gibi sayılmaktaydı. İşte Medine halkından birçoklarını Muhammed aleyhine çeviren de bu idi... Çok muhtemel olarak bu hisimlik anaerkil ve bunun sonucu olan evlilik müessesesinin gevşekliğiyle sıkı sıkıya bağlıydı. Bu olayla ilgili başka bir âyette de, insanların ancak kendi hakiki babalarının evlâdı sayılmaları gerektiği söylenmektedir. Bu da "bekleme müddeti" zorunluluğu içindeki bir adamın babasının kim olduğunun açıkça anlaşılması prensibiyle aynı amacı gütmektedir. Bundan başka bir şey söylemenin imkânı yoktur. Sosyal reformun bu noktası istenir bir şeydi, ama geciktirilmez bir şey miydi ? Bunun için hiçbir şey söyleyemeyiz. Ama bu işin içinde hem siyasi, hem de sosyal reform düşüncesi hâkimdi ve romantik aşka, olsa olsa pek küçük bir pay ayrılabilir" ²⁵. Watt, bu konuda benzer görüşleri Muhammed at Medina adlı eserinde de kaydetmiştir

26

Maxime Rodinson ise, Hristiyân Batılıların, Voltercilerin, Caetani ve benzerlerinin kullandıkları malzemeyi İslâmî kaynakların verdiği ve son müslüman araştırmacı-

25 W. Montgomery Watt, Hz. Muhammed, Türceme Hayrullah Örs, İstanbul 1963, s. 164.

26 M. W. Watt, Muhammad at Medina, Oxford 1972, s. 282, 287-288, 314, 327, 329-331.

ların Watt'ın görüşlerine şaşılacak derecede katıldıklarını söyleyerek, şunları kaydediyor: "Muhammed, evlâdlığının karısıyla evlenmeyi reddediyordu. Hoşnutsuzluk çıkmasından çekindiği belliydi. Evlâtlık edinmek Arap törelerine göre öz evlâd sâhibi olmakla eş anlamıydı. Zeyneple evlenmek, kendi kızı ile evlenmek anlamına gelecekti ki, böyle bir şeyi asla istemiyordu. Fakat ileri görüşlü bir ferdiyetçi olduğuna tanıklık ettiğimiz ve soyunun sayısız yanlış inancına cesaretle karşı çıkmış ve zekâ olan Muhammed, sanıyoruz ki, evlâtlık edinmekle öz evlâd sahibi olmanın eş anlamında değerlendirilmesindeki garabeti sezmiştir. Ve tabii bütün güç zamanlarda olduğu gibi Allâh gene onun yardımına koştu...Günümüzün müslümün yazarları tuhaf bir rastlantı olarak W. Montgomery Watt'ın iddiasına katılarak, olayın seks dışı özelliği üzerinde ısrarla durmuşlardır. Zeynep otuzbeş yaşındaydı ve arzulanacak bir tazeliği yoktu. Bu evlilik daha çok politik bir uzlaşmayı sağlamak amacıyla dayanıyordu. (Çünkü Muhammed, bu sayede Ebû Süfyân'ın mütteliklerine akraba çıkıyordu), ayrıca evlatlık almanın hukûki yönden yanlış yorumlamalara yol açabilecek karmaşalığını da düzeltmiş, geçerli bir örnek yaratmış oluyordu" ²⁷.

Maxime Rodinson, günümüz müslüman yazarlarının tuhaf bir rastlantı olarak W. M. Watt'ın iddiasına katıldıklarını söylüyor. Bunda şaşılacak bir husus yoktur. Çünkü Watt, gözleri İslâm düşmanlığı ve Hz. Muhammed'e kinle perdelenmediği için gerçekleri bir ilim adamına lâıyk şekilde ortaya koyarak, bu konuda doğru olan hususu tesbit etmiştir. Zaten, bu konuda gerçek te bundan ibârettir, müslümanlar da bunun böyle olduğuna inanmakta olup, sahîh haberler de bunu teyid etmektedir. Müslüman araştırmacılar doğruyu ortaya koyan Watt'ın iddialarına katılmayıp, Hz. Peygamber'e ve İslâm'a kin ve düşmanlıkla dolu batılı hristiyan ve yahudilerin ortaya attıkları asılsız iddia ve iftiralara mı katılacaklardı ? Hiçbir kimsenin böyle bir şey istemeye hakkı bulunmadığı gayet açık ve net bir husustur.

Maxime Rodinson bu konuya şöyle devam etmektedir : "Hristiyân Batılılar ve Volterciler daha çok Peygamber'in yıldırım aşkına tutulduğu şeklinde düşünerek bu olayı yorumlamış ve biraz da alaycı bir tavır takınmışlardır. Fakat yorum, kaynaklar gözden geçirilecek olursa görülecektir ki, Batılıların değil doğrudan doğruya Arap kaynaklarının yorumudur. Zeyneb'i gördüğünde Muhammed'in coşkunluğu üzerinde ısrarla duran, işin erotik yönünü Zeyneb'in olağanüstü güzelliğini ısrarla belirten bu kaynaklardır. Bütün bunlardan, Muhammed'in söz konusu âyetleri icâd ettiği, kendi

²⁷ Maxsime Rodinson, Hz. Muhammed, Tercüme : Atilla Tokatlı, İstanbul 1968, s. 209-210.

Peygamber'in Zeynep Binti Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi
arzularının ifâdeğini Allâh'ın ağzına yerleştirdiği ve dolayısıyla de sahtekârın biri
olduğu sonucunu çıkarmak doğru mudur? "Lence Hayır" ²⁸.

Maxime Rodinson'un, İslâm düşmanı Batılılara, Voltercilere malzemeyi Arap kaynaklarının verdiği şeklindeki düşünceleri doğrudur kanaatindeyiz. Ancak bu malzemelerin güvenilirlik açısından bir değeri yoktur.

Son devir âlimlerimizden Kâmil Miras da bu konuda şunları kaydetmektedir :
"Zeynep, Beni Esed'in en şerefli bir aile kızı olmakla Zeyd'i kendisine küfüv ve müadil aldetmeyerek hırçınlık ediyor ve bir türlü geçinemiyordu. Nihâyet Zeyd, Zeyneb'i bırakmakla Rasûlü Ekrem izdivâç ile taltif buyurdu. Bu defa Yahudiler ve münâfıklar : "Muhammed oğlunun karısı ile evlendi" demeye başladılar. Bunun üzerine Ahzâb sûresi âyetleri inip, arada nesebi ve hakiki bir evlâdlık bulunmayıp, Câhiliyye âdeti üzerine tefevvuhattan ibâret olduğu bildirildi. Bundan böyle tebenni edilen çoğullukların, kendi vâlidleri olan babaları adıyla çağrılması emrolundu. Aynı zamanda bu câhiliyyet çağrısıyla beraber buna terettüp eden hukûki münasebetler de lağvoulundu. Onun yerine dini kardeşlik ve dostluk ikâme edildi ²⁹.

Abdullâh Draz ise bu konuda şunları tesbit ediyor : "Bu neviden hükümler, Hz. Peygamber'in evlâtlığı Zeyd'in karısını boşaması halinde zirvesine ulaşmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de sadece bu evlilikten söz edilmiştir. Onun bu evliliğe mâni olmak için elinden gelen bütün gayreti gösterdiği malumdur, ancak Kur'ân-ı Kerîm, Câhiliye devrinin evlatlık müessesesine son vermek amacıyla (Hz. Peygamber'in arzu ettiği gibi sadece nass ile değil, fakat aynı zamanda örnekle) onu bu evliliğe icbâr etmiştir. İşte en güçlü duygulara rağmen yapılmış olan zoraki evlilik diyebileceğimiz bir durumdur..." ³⁰ Tirmizî'nin Sünen'inde bu hususu destekleyen tarzda rivâyetler yer almıştır ³¹.

Müsteşrikler tarafından Hz. Peygamber'e dil uzatılmasına vesile olan rivâyetleri İbn İshâk, İbn Sâd, Taberî ve İbn Ebî Hâtim'in naklettiklerini görmüştük. Bu rivâyetler arasında muhteva açısından bir birlik yoktur. İbn İshâk'ın yaptığı rivâyette, Hz. Peygamber'in Zeyd b. Hârise'nin hastalığı sebebiyle onu ziyârete gittiğinden bahsedilirken, İbn Sâd ve Taberî'nin rivâyetlerinde Hz. Peygamber ziyârete gittiğinde

28 Rodinson, a.g.e., s. 210.

29 Kâmil Miras, Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, Ankara, tarihsiz, XI, 261.

30 Abdullah Draz, Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru, Tercüme : Salih Akdemir, Ankara 1983, s. 161-162.

31 Tirmizî, a.g.e., s. 252-255, Hadis No : 3207, 3210, 3213.

Zeyd b. Hârîse'nin (ra) evde bulunmadığından bahsedilmektedir³². Bu durum ilk bakışta muhteva açısından bir bütünlük taşımayan bu rivâyetlere güvenilemeyeceğini göstermektedir. Bu rivâyetlerden İbn İshâk'a ait olanında : "Hz. Peygamber'in evlâdlığı Zeyd b. Hârîse hastalandığında onu ziyarete gittiği, hanımı Zeynep bint Cahş'ın Zeyd'in başında oturduğu, Zeyneb'in bazı işleri için kalktığı, bu sırada Hz. Peygamber'in ona bakıp başını eğdiği ve (*سبحان مقلب القلوب و الأَبْصَارِ*)= Kalbleri ve bakışları çevirenin şanı ne yücedir" dediği, bunun üzerine Zeyd b. Hârîse'nin (ra), "Onu senin için boşayayım ya Rasûlallah" dediği, bu sebeble Cenâb-ı Hakk'ın Ahzâb sûresi 37. âyeti indirdiği nakledilmektedir. İbn İshâk (v. 151) bu rivâyeti Yunus, Şa'bî'nin kölesi Ebû Seleme el -Hemedânî vasıtasıyla Şa'bî'den nakletmektedir³³

İbn İshâk'ın, Hz. Peygamber'in Zeyd b. Hârîse (ra) hasta iken ziyârete giderek, orada, sanki hayatında ilk defa görmüş gibi Zeyneb b. Cahş'a bakarak (*سبحان مقلب القلوب*)="Kalbleri çevirenin şanı ne yücedir" dediğini ve Zeyd b. Hârîse'nin hanımını sırf bu yüzden boşamayı teklif ettiğini ve boşadığını nakleden rivâyetini kabul etmeye imkân yoktur. Ayrıca bu rivâyetin senedi kopuktur. Senedde ashâba mensup olup, olayı nakleden herhangi bir kimse yoktur. Bu rivâyeti Şa'bî'den alan Ebû Seleme el-Hemedânî hadis âlimlerine meçhûl bir kimsedir. Daha sonraki râvî Yûnus'un ise, "münkeru'l-hadîs" olduğu kaydedilmektedir³⁴.

İbn Sâd (v. 230) ise et-Tabakâtü'l-Kübrâ adlı eserinde ; "Hz. Peygamber'in, evlâdlığı Zeyd b. Hârîse'yi ziyâret maksadıyla evine geldiğini, Zeyd'in bu sırada evinde bulunmadığını, bu sırada gündelik kıyafetiyle evde bulunan Zeynep b. Cahş'ın Hz. Peygamber'e Zeyd'in evde olmadığını söyleyerek içeri dâvet ettiğini, Hz. Peygamber'in de günlük eve kıyâfetiyle kapıya çıkan Zeynep bint Cahş'tan yüz çevirdiğini ve eve girmedeğini, bu esnâda Zeynep bint Cahş'ın (ra) telaşla örtünmeye çalıştığını ve Hz. Peygamber'in kendisini beğendiğini bu sebeble de (*سبحان مصرف القلوب*)="Kalbleri çevirenin şanı ne yücedir" diyerek geri döndüğünü, daha sonra evine gelen Zeyd b. Hârîse'nin (ra) durumu hanımı Zeynep bint Cahş'tan öğrenerek, Hz. Peygamber'in huzuruna geldiğini ve "Ya Rasûlallâh, herhalde Zeynep

32 İbn İshâk, a.g.e., s. 244, paragraf 382 ; İbn Sâd, a.g.e., VIII, 101, Taberî, Câmiu'l-Beyân, XXII, 13.

33 İbn İshâk, a.g.e., s. 2454, paragraf : 382.

34 Zehebî, Mîzânü'l-İ'üdâl, Mısır 1382, IV, 481-533.

Peygamber'in Zeynep Binti Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi
senin hoşuna gitmiştir, ondan ayrılayım" dediğini, Hz. Peygamber'in de "Karını
nikâhında tut" buyurduğunu nakletmektedir"³⁵.

Ibn Sâd, bu rivâyeti hocası Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, Abdullâh b. Âmir el-Eslemî ve Muhammed b. Yahyâ b. Habbân'dan nakletmiştir. Bu rivâyet te Ibn İshâk'ın rivâyeti gibi sened bakımından kusurludur. Senedde Hz. Peygamber'in ashâbından herhangi bir kimse mevcut değildir, isnâd da kopuktur. Ayrıca Ibn Sâd'ın bu rivâyetinde yer alan râvîler hadis âlimleri tarafından tenkîd edilmişlerdir. Bu rivâyetteki ilk râvî Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, aynı zamanda Ibn Sâd'ın hocasıdır ve Ibn Sâd'ın Hz. Peygamber'le ilgili haberleri (ahbâru'n-Nebî) hocası el-Vâkıdî tarafından toplanan malzemelere dayandırılmıştır. Hz. Peygamber'in Medine'deki faaliyetleri ve devlet adamlığı ile ilgili bölümlerde kullandığı haberlerin tek râvîsi el-Vâkıdî'dir. Hadis âlimleri ise, el-Vâkıdî'nin yalancılık ve sahtekârlıkla meşhûr bir kimse olduğunu, onun, Abbâsiler'in ahlâka uymayan hareketlerini haklı göstermek için bu gibi rivâyetleri uydurduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel onun "Kezzâb" (yalancı) olduğunu söylemiştir. İmâm eş-Şâfiî, el-Vâkıdî'nin kitaplarının yalanla dolu olup, el-Beyhakî'nin onun kitaplarından naklettiği şeylerin hepsinin yalandan ibâret olduğunu bildirmiştir. Ayrıca el-Vâkıdî'nin isnâd uyduran yedi kişiden birisi olduğunu zikretmiştir. İmâm el-Buhârî, el-Vâkıdî'nin "Metrûku'l-Hadîs" olduğunu, rivâyetinin Ahmed b. Hanbel, İbnü'l-Mübârek, İbn Numeyr ve İsmâil b. Zekeriyâ gibi hadis âlimleri tarafından terk edildiğini söylemiştir. Yine el-Buhârî, yanında el-Vâkıdî'den aldığı bir tek harf bile yoktur, onun hadisinden de hiçbir şey bilmiyorum demiştir. Müslim de, el-Vâkıdî'nin "metrûkü'l-hadîs" olduğunu söylemiş, Yahyâ b. Ma'în ise hadisinin yazılamayacağını, kendisinin zayıf olduğunu zikretmiştir. Ali b. el-Medîni, Ebû Hâtim, İshâk b. Râhûye el-Vâkıdî'nin hadis uydurduğunu ifâde etmişlerdir. Ebû Dâvud, onun hadisini yazmam, ondan hadis nakletmem derken, en Nesâî, el-Vâkıdî'nin Rasûlullâh (sav) üzerine hadis uydurmakla tanınan dört kişiden birisi olduğunu kaydetmiştir. Ebû Zür'a, Ukaylî ve Ebû Bişr ed-Dolâbî, hadis âlimlerinin el-Vâkıdî'nin hadisini terkettiklerini bildirmiştir. ez-Zehabî, İbn Mâce'nin Sünen'indeki bir tek rivâyet (hadis no:1095) hâric, Kütüb-ü Sitte'de el-Vâkıdî'den yapılmış bir tek rivâyet yoktur, bu da el-Vâkıdî'nin âlimler tarafından zayıf kabul edilmiş olduğudur, demiş ve hadis âlimlerinin el-Vâkıdî'nin zayıflığı üzerine ittifak ettiklerini zikretmiştir³⁶. es-Sehâvî de, İbn Sâd için "hocası el-Vâkıdî zayıf

35 İbn Sâd, a.g.e., VIII, 101-102.

36 Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzî, el-Cerh ve't-Tadîl, Haydarâbad-Dekkân, 1372, VIII, 21 ; Ebû Abdillâh Şemsüddîn ez-Zehabî, Tezkiretül-Huffâz, 3. Baskı, Haydarâbad-Dekkân 1375, I, 348, Mîzânü'l-İtidâl, Mısır 1382, III, 662 ; siyeru A'lâmî'n-Nübelâ, Beyrut 1402, IX, 457, 462-464 ; İbn Hacer el-Askalânî, Tehzîbü't-Tehzîb, Beyrut Tarihsiz, IX, 364, 366-367.

zayıf olsa bile kendisi sikadır" demiştir³⁷. Hadis âlimleri, İbn Sâd'ın rivâyetindeki ikinci ravi olan Abdullah b. Âmir el-Eslemi'nin zayıflığı üzerinde ittifâk etmişlerdir³⁸. Üçüncü râvî Muhammed b. Yahyâ b. Habbân ise munkatı hadis rivâyet etmekle tanınmıştır³⁹. Bütün bu sebeplerden dolayı İbn Sâd'ın bu konudaki rivâyetine güvenmek mümkün değildir.

Taberî (v.310) ise, Tefsirinde bu konuda İbn Sâd'ın, hocası el-Vâkıdî'den yaptığı rivâyet doğrultusunda hareket etmiş ve Yûnus, İbn Vehb, İbn Zeyd vâsıtasıyla müsteşriklere malzeme teşkil eden bir nakilde bulunmuştur. Taberî'nin rivâyetinde de, Hz. Peygamber'in evlâdlığı Zeyd b. Hârise'yi ziyârete gittiği, Zeyd'(in bu sırada evde olmadığı, kapıdaki perdenin rüzgârdan açıldığı, Hz. peygamberin de bu sırada yarı çıplak vaziyette içerde bulunan Zeynep b. Cahş'ı gördüğü ve içinden onu beğendiği, daha sonra Zeyd b. Hârise'nin Hz. Peygamber'e gelerek, hanımı Zeynep b. Cahş'ı boşamak istediğini söylediği gibi hususlar kaydedilmektedir⁴⁰. Müsteşriklerin dört elle sarıldıkları bu rivâyeti Taberî'nin aslında el-Vâkıdî'den yaptığı anlaşılmaktadır. el-Vâkıdî hakkındaki görüşler ise yukarıda kaydedilmiştir. Taberî'nin bu rivâyetleri makbûl olmayan meçhûl ve münker kimseler vardır. Daha önce kaydedilen rivâyetlere güvenilemeyeceği gibi Taberî'nin bu rivâyetine de güvenilemez. Bu asılsız rivâyeti Taberî'den başka kimseler de nakletmişlerdir. İbn Hacer el-Askalânî "İbn Ebî Hâtim ile Taberî'nin naklettikleri bazı rivâyetler vardır ki, müfessirlerin çoğu onları nakletmiş iseler de, onlarla meşgul olmaya değmez" demiştir. İbn Kesîr ise, "İbn Ebî Hâtim ile Taberî, burada seleften bazı garib haberler nakletmişlerse de sahîh olmadıkları için biz onları nakletmeye lüzum görmedik" demiştir. el-Buhârî, Müslim gibi büyük hadis imâmları da bu rivâyetleri kitaplarına almamışlardır. Bu sebeple bu rivâyetlerin aslı yoktur. Akıl da bunların uydurma olduğunu ortaya koyar. Çünkü bir kimesnin beraber büyüyüp, yetiştiği bir akraba kızını ta evlenip te üzerinden aylar geçtikten sonra görmüş olmasına âdeten imkân yoktur. Bekârlığında gördüğü farz edildiği takdirde bile, bütün tazelik ve güzelliği üzerindeyken beğenmeyip te, yıllar geçip yaşlandıktan sonra bir görüşte âşık olacak derecede sevmesi yine âdeten mümkün değildir⁴¹.

37 Şemsüddin Ebü'l-Hayr Muhammed b. Abdirrahmân es-Sehâvî, İ'lânü bi't-Tevbîh limen Zemmet-Târîh, Beyrut 1399, s. 117.

38 Zehebî, Mîzânü'l-İtidâl, II, 448-449.

39 Zehebî, a.g.e., IV, 590.

40 Taberî, Câmiu'l-Beyân, XXII, 13.

41 Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Tahkîk : M. İbrâhîm el-Bennâ-M. Ahmed Âşûr-Abdülazîz Ganîm, İstanbul 1985, VI, 420; H. Yazır, a.g.e., VI 3901 ; A. Davudoğlu, a.g.e., VII, 303-304.

Ayrıca şurası bir gerçektir ki, İbn İshâk, İbn Sâd ve Taberî, kendilerine ulaşan rivâyetleri eserlerinde naklederek, gelecek nesillere aktarmakla yetinmişler, bu rivâyetleri sıhhat açısından tenkîde tâbi tutmamışlardır. Bu bakımdan onların eserlerinde yer alan rivâyetlerin hepsi aynı derecede güvenilirlik taşımazlar. Bu âlimleri, eserlerinde naklettikleri rivâyetin kabulü için gözettikleri şartlar gibi, bir takım şartlar ortaya koymamışlardır. Sadece, elde ettikleri rivâyetleri sahîh olup olmadığına bakmaksızın kitaplarında nakletmişler, bu yönüyle de o zaman dolaşmakta olan bir takım rivâyet ve haberlerin kaybolmasını önleyerek, günümüze ulaşmasını sağlamışlardır. Söz gelimi hadis imâmlarından el-Buhârî ve Müslim Câmiu's-Sahîh'lerinde naklettikleri bir rivâyeti, eserlerine, koydukları birtakım sıhhat şartlarına uyması halinde almışlar, aksi halde bu rivâyeti kabul etmemişlerdir. Bu sebeble de onların Sahîhayn diye adlandırılan Câmiu's-Sahîh'lerinde genel olarak İslâm âlimlerinin güvenini kazanmış sahîh rivâyetler yer alır. Fakat bir rivâyetin kabulü için diğer hadis imâmlarının sıhhat şartlarına benzer kabul prensipleri gözetmeyen İbn İshâk, İbn Sâd, Taberî ve aynı durumdaki diğer âlimlerin eserlerinde aynı konuda sahîh, hasen, zayıf, metrûk, mevzû hükmünü taşıyan rivâyetler karışık bir halde yer alabilmektedir. Bu yönden bir rivâyetin kabulü için sıhhat şartlarını gözetmemiş, rivâyetin tenkîdi açısından gerekli titizliği göstermemiş İbn İshâk, İbn Sâd ve Taberî gibi âlimlerin eserlerinde yer alan her rivâyet aynı derecede sahîh ve güvenilir kabul edilerek, bunlar üzerine birtakım hükümler ve görüşler bina edilemez. Bu rivâyetler, Hadis usûlü açısından değerlendirmeye tabi tutulup, tenkîd süzgecinden geçirmek durumundadır. Aksi takdirde, konumuzla ilgili olarak müsteşriklerin yaptığı gibi çok zayıf ve uydurma bir takım rivâyetlere dayanarak, gerçekleri tahrif edebiliriz. Daha açık bir deyişle tarihe yalan söylemiş olabiliriz. Bu sebeble de iddiaları için müsteşriklere malzeme veren, İbn İshâk, İbn Sâd, Taberî ve benzeri âlimlerin eserlerinde yer alan konumuzla ilgili rivâyetleri insâf ölçülerine göre tarafsız bir değerlendirmeye tâbi tutmamız gerekir.

Sonuç olarak, câhilî bir âdetin kökünden sökölüp atılmasına yönelik olan Hz. Peygamber'in Zeynep b. Cahş'la evlenmesi olayını müsteşriklerin yaptığı gibi saptırarak anlamaya, bu konuda bazı İslâmî kaynaklardaki asılsız rivâyetlere güvenmeye imkân yoktur. Bu konuda gelen rivâyetler Hz. Peygamber'in ismet sıfatı göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

الملخص

من عادات المجتمع الجاهلي التي أبطلها الإسلام بتطبيق الرسول (ص) في نفسه هو التبني . كان قد أرى الرسول مساواة المؤمنين بتزويج بنت خالته زينب بنت جحش من مولاه زيد بن حارثة ثم أرى بسنته الفعلية بأن التزوج بأزواج الأولاد من التبني اللاتي طلقوهن حلال . و ذلك لتزوجه (ص) بزينب التي كانت زوجة لزيد . فبهذه السنة الفعلية التي لا يقدر عليها إلا النبي (ص) وقعت السهولة للمسلمين .

على رغم هذه الظروف زعم (Savary) و (Dermenghem) و (Caetani) و أمثالهم من المستشرقين بأن الرسول أخذ زينب التي عشقها طرفة عين من يد زيد غصبا . فهذا أمر شنيع جدا . و جاءوا بالروايات الضعيفة بل الباطلة لبعض علماء الإسلام كابن إسحاق و ابن سعد و الطبري و ابن أبي حاتم دليلا على زعمهم . و الروايات في هذا الموضوع لا يوجد في المصادر الصحيحة و لا يملكون الأسانيد المؤقنة و يوجد فيها اختلافات كثيرة . و يقال في تلك الروايات وقوع عشق الرسول لزينب في طرفة عين . فكيف يمكن هذا إذا بلغت زينب إلى (٣٥) من سنها . و ذلك السن على شروط جزيرة العرب سن لا يظهر فيه الشباب و الجمال . و زينب هي التي زوجها الرسول نفسه بزيد بن حارثة .

و من البديهي أن الروايات في هذا الموضوع غير ثقة و الزعمات المستندة إلى هذه الروايات كلها بهتان عظيم .